

A József Attila Megyei Könyvtár évkönyve 2006

A Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat József Attila Megyei Könyvtára évkönyve : 2006 / szerk. Monostori Imre, Nász János, Takács Anna. – Tatabánya; Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat József Attila Megyei Könyvtára, 2006.– 225 p. ISSN 1218-6090

Bármely kulturális intézmény életében fontos esemény egy évkönyv megjelenése. Különösen érvényes ez a *Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat József Attila Megyei Könyvtára*ra, hiszen az utolsó másfél évtized gazdag története éppúgy bővelkedett szakmai, szervezeti, pénzügyi nehézségekben, hiábavalónak tűnő küzdelmekben, mint továbblendítő eredményekben, büszkeségre jogosító sikerekben.

Bár a könyvtár igazgatójának s egyben az évkönyv egyik szerkesztőjének, *Monostori Imrének* a „főljegyzései” (Főljegyzések a József Attila Megyei Könyvtár elmúlt másfél évtizedéről. 1990–2005) nem a könyvtártörténeti szempontot hangsúlyozzák, a felhasznált irattári anyagokból, munkabeszámolókból és adatsorokból mégis rekonstruálni lehet az intézmény működésének utóbbi tizenöt évét. A kötet első tanulmányának legfőbb célja „a megyei könyvtár *jövője, sorsa* szempontjából legfontosabbnak tartott jelenségek és tendenciák megragadása” volt. A szerző e szándék jegyében két nagy korszakot különböztetett meg az általa vizsgált és cselekvően formált időszakban, mégpedig az önkormányzati törvénytől a könyvtári törvényig tartó „hét szűk esztendő” (1990–1996), valamint az 1997–2005 közötti „felívelő századvéget – munkás századelőt”. A „rendszerátalakítás” első éveit jellemző fenntartási, finanszírozási és identitásbeli zavarok nyomot hagytak a megyei könyvtár akkori „módszertani”-hálózati tevékenységén, belső feszültségeket eredményeztek, és indokoltá tették azt a szakmai átvilágítást, amely azután 1992. elejétől mélyreható pozitív változásokat indított el az intézmény életében. Az *OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központjának* munkatársai által készített jelentés legfontosabb hozadéka a megyei könyvtár funkciórendszerének, feladatainak kijelölése volt, különös tekintettel a számítógépesítésre és a „szolgáltatkozvetítésre”. A szakmai átvilágítás nyomán, illetve azzal párhuzamosan fejlesztési tervek készültek, melyekbe – csakúgy, mint néhány munkabeszámolóba – Monostori Imre dolgozata szintén bepillantást enged. Bár a

könyvtárnak 1995–96-ban – a „Bokros-csomag” következtében – ismét komoly pénzügyi nehézségekkel és ebből adódóan „drákói” szigorúságú takarékosági intézkedésekkel kellett szembenéznie, *mégsem bocsátottak el senkit*.

A könyvtáros szakma a kilencvenes évek második felétől kezdett magához térni, hisz a könyvtári törvény és az abban rögzített érdekltség-növelő támogatás, az országos programként meghirdetett könyvtári telematikai program és az ODR megszületése perspektívát nyitottak a magyar közkönyvtárak ügyének. Így az évtized utolsó éveiben a József Attila Megyei Könyvtár „csaknem minden tekintetben stabilizálódott, s 2000-től kezdődően pedig emelkedő pályára tért”. Ennek bizonyítéka az a három munkabeszámoló-összefoglaló is (2000, 2001, 2002), amelyekből bőven idéz a szerző. A városi és a megyei könyvtár egymáshoz való viszonya, funkcióik szétválasztása vagy éppen összevonása a tanulmányban vizsgált időszak alatt többször górcső alá került. 1999 elején ismét fölvetődött a két könyvtár társulások formában való működtetése, de a megyei közgyűlés csak 2004. végén rögzítette határozatban azokat a pénzügyi és szakmai kritériumokat, melyeknek megléte esetén „szükségesnek és lehetségesnek” tartja összevonásukat. Ennek előkészítését 2007 végéig kell lebonyolítani.

Monostori Imre tanulmánya harmadik részében „a jelenbeli jövőbe” nyújt betekintést (Pillantás a jelenbeli jövőbe), számba véve a szakmai sikereket, biztató eredményeket (például: a gépi kölcsönzés bevezetése; részvétel a megyei szakfelügyeleti munkában és a minőségfejlesztési/ teljesítménymérési programban; a megyei könyvtár színvonalas honlapja; tanfolyamok szervezése; az Új Forrás elektronikus kiadása; a „piár” munka korszerűsödése stb.). Mindez azért volt lehetséges, mert a könyvtár pénzügyi helyzete a szakmai programok vonatkozásában kiszámíthatóvá, tervezhetővé vált. Így összegzőként elmondható, hogy a József Attila Megyei Könyvtár az elmúlt 16 esztendőben meg tudta

őrizni jó hagyományait, és meg tudott újulni a legfontosabb szakmai területeken. Erről tanúskodik a dolgozat végén az a kilenc grafikon is, mely jellemző könyvtári adatok (például a költségvetés szerkezete; a személyi juttatások aránya az összkiadáson belül; a dokumentumvásárlásra fordított összeg; az állományba vett dokumentumok száma; a személyes látogatások, a beiratkozott olvasók és a kölcsönzések száma stb.) alakulását szemlélteti a vizsgált időszakban.

Lehrreichné Dürgő Brigitta, a József Attila Megyei Könyvtár könyvtárosa annak az olvasáshoz társadalmi vizsgálatnak az eredményéről számol be, amely még 2004-ben kezdődött az NKA Könyvtári Szakmai Kollégiumának támogatásával, de az évkönyvben közzétett tanulmány a korábbihoz képest az 5–6. osztályos gyermekek olvasási szokásain túl a vizsgált korosztály szabadidős tevékenységeibe, értékrendjébe, könyv- és könyvtárhasználati szokásaiba is betekintést nyújt (Az 5. és 6. osztályos gyermekek olvasási, könyv- és könyvtárhasználati szokásai Tatabányán és Vértesomlón). A 31 pontból álló kérdőív összesen 104 lány és 98 fiú töltötte ki négy tatabányai és egy vértesomlói iskolából. A különböző szociokulturális háttérrel rendelkező tanulók válaszainak feldolgozása lehetőséget nyújtott az értékrendek, motivációk, szemléletmódok, jövőképek, távlati célok összehasonlítására éppúgy, mint az olvasás helyének meghatározására az egyéb szabadidős tevékenységek rendszerében, vagy az olvasói ízlés változásainak elemzésére. Az eredmények ismertetése tényszerű adatokkal támasztja alá azokat az egyébként közismert jelenségeket, hogy az olvasás hátterbe szorult, az olvasói ízlés amerikanizálódott és a kommersz irányába fordult, hogy a családi minta – mint mindenben, úgy e téren is – meghatározó, vagy hogy „a gyerekek olvasmányainak zömét a kötelező olvasmányok alkotják”. Az életkori sajátosságok és a nemi szerepek szintén jelentősen befolyásolják a vizsgált korosztály olvasási szokásait. Összességében jelentősebb eltérés nem érzékelhető a más-más iskolákba járó

tanulók között, kivéve a gimnazistákat, akiknek nem kell annyi szociális hátránnyal megküzdniük, mint a periférián élő kortársaiknak. Bár a felmérés eredményei túl nagy optimizmusra nem adnak okot, a szerző mégis bízik abban, hogy „a gyerekeknek a könyvhöz, az olvasáshoz való jelenlegi viszonyuk csak egy átmeneti állapot, és a jövőben egyre többen élnek majd át azt az élményt, hogy mit jelent a könyv, az olvasás, milyen jó érzés belebújni a szereplők bőrébe”.

„Mi a helyzet? Van „helyzet”?” – teszi fel a kérdést Katona Ildikó (a szegedi Jonatán Első Országos Könyvmolyképző vezetője) a gyermek- és ifjúsági lapok jelenbéli sorsáról írt tanulmánya címében. (E gondolatok „élőben” 2006. június 26-án hangzottak el Tatabányán, a gyermekfolyóiratokról tartott országos konferencián.) A szerző tájékozódásának és elemzésének két forrása volt: az internet és a 2004-ben megjelent Média Ász című kiadvány. Az előbbi „az igazán erős lapokat” jól áttekinthető írással (célcsoport, a lap céljai, jellegzetességei, ára), ún. médiaajánlattal mind felsorolja. A 2–12 éveseknek szóló lapok kategóriájában két nagy kiadóvállalat – az Egmont és az Adoc-Semic – jár az élen olyan periodikákkal, mint a *Micimacskó Magazin*, a *Hercegnők*, a *Barbie Magazin*, a *Dumbo Magazin* vagy a *Dörmögő Dömötör* és a *Garfield*. A legnagyobb példányszámmal dicsekvő professzionalista áru az Egmont által kiadott *Barbie Magazin*. Vele és a hozzá hasonló kiadványokkal szemben vajmi kevés esélye van a hazai lapoknak (közülük a legéletképesebb a *2 Zsiráf*), nem is beszélve az igényes, tartalmas kulturális kezdeményezésekről, „melyek megütik azt a színvonalat, melyet egy könyvtáros, pedagógus, szülő, olvasó ember elvár”. A támogatások rendszere (is) jellemző népbetegség mifelénk, mert amíg pl. a *Kincskereső* című irodalmi lapnak folyamatosan keresnie kell a fennmaradáshoz szükséges utakat – olykor anyagi támogatás híján is –, addig „százmilliók mennek el olyan könyvekre, melyeket senki nem vesz kézbe, se felnőt, se gyerek”.

Katona Ildikó írása utolsó részében „újabb veszszőparipájával” foglalkozik, nevezetesen azzal az igénnyel, amelyet „az ország vezető, véleményformáló értelmisége támaszt az ország lakói, ha úgy tetszik, a nép felé”. Véleménye szerint „A Nagy Könyv”-kampány „kitűnően szemlélteti az egész irreális, irracionális, illúziókra épülő, a végletekig idealista szemléletet”, amely „más kontójára sznob”, mivel „olyantól követel műélvezetet, akiről tudván tudja, hogy arra – mindegy milyen körülmények miatt – képtelen”. „A Nagy Könyv”-es attrakció ennek az „extrasznobizmusnak” volt látványos megnyilvánulása.

Ez utóbbi témához kapcsolódik Takács Anna írása is („A Nagy Könyv” hatása a József Attila Megyei Könyvtár kölcsönzési forgalmára). A Nagy-Britanniából importált „irodalmi valóságshow”-t nálunk szkepticizmussal vegyes várakozás előzte meg. A szakmai fenntartások oka egyrészt a kampányra fordított hatalmas összeg, másrészt pedig az olvasástól idegen harsány reklám volt. A felemás eredmény zömmel sajnos a kétkedőket igazolta, mert nemcsak a TV-műsorok elhibázott koncepciója (az irodalmi értékek „bírószáji tárgyaláson” versengtek egymással) hagyta többnyire hidegen a közönséget, hanem „a könyvtári statisztika sem jelzi az érdeklődés elmozdulását”. Bár a TOP 100 listája – a prognózissal ellentétben – jó könyveket tartalmazott, „de ebben nagyobb szerepe volt a szavazók „megfelelni akarásának”, mint a tényleges olvasási szokásoknak”. „A Nagy Könyv” hatására a József Attila Megyei Könyvtár kölcsönzése mindössze 6%-kal növekedett, mégpedig úgy, hogy a TOP 100 könyvei közül némelyeknek – 27 műnek – csökkent is a kölcsönzése az előző évi adatokhoz képest, további 26 mű esetében a kölcsönzés gyakorisága lényegében nem változott, 47 könyvnek pedig legalább 10%-ot nőtt az olvasottsága. Ez utóbbi kategóriában – a régi-új kötelező olvasmányok mellett – jelentős az újonnan felfedezett vagy újra felfedezett regények száma. A kölcsönzések 2004-es és 2005-

ős számadatainak összevetését *Takács Anna* a százas toplistán szereplő valamennyi műre vonatkoztatva elvégzi, és táblázatokban az olvasók elé tárja.

Valójában nem könnyű megválaszolni azt a kérdést, hogy sikernek vagy inkább kudarcnak tekinthető-e „A Nagy Könyv”. A legfőbb pozitívum talán az, hogy „*valóban történt némi átrendeződés a korábbi felmérésekhez képest a magyar klasszikusok és az értékes irodalom javára*”. A legfőbb tanulság pedig ekképp foglalható össze: „*szükséges ugyan az olvasók lehető legjobb kiszolgálása..., de nem elegendő csupán a megszokott sémákat alkalmazni. Új módszerek kikísérletezésére is szükség van, és minden eddiginél fontosabb a könyvtár kapcsolatrendszerének karbantartása, bővítése. Ki kell lépni a könyvtárból, és ehhez szükségünk van mindazok segítségére, akik tudatában vannak az olvasás fontosságának. És akik nincsenek, azokat meg kell próbálni meggyőzni, bármilyen nehéznek tűnik is ez jelenleg.*”

Kolok Melinda (könyvtáros, József Attila Megyei Könyvtár) azt vizsgálja tanulmányában, hogy mivel magyarázható az a szenvedélyes olvasási láz, melyet a Harry Potter-kötetek világszerte kiváltottak még az olvasáshoz nem szokott gyermekekben is (A Harry Potter-könyvek olvasáspszichológiai elemzése). Döntőnek tartja ebben a mű eredetiségét és a rendkívül pörgős, fordulatossá cselekményt, mely megfelel a TV-n felnőtt mai gyerekek gondolkodásmódjának. Harry Potter, a kiszolgáltatót, meglehetősen hátrányos helyzetű fiú – a népmesék legkisebbjeihez hasonlóan – „*nagyszerű azonosulási modell a kiskamaszok számára*”. A varázslás nem más, mint a bántalmazásokat kompenzáló elégtétel Harrynek és a vele azonosuló gyermekolvasónak. *Rowling* könyveinek csodavilága a gyermeki lélek alapszükségleteinek tesz eleget: „*a gyerekeknek szüksége van arra, hogy a mindennapok eseményeiről beszéljenek neki, de úgy, hogy azok a képzelet birodalmába legyenek helyezve, hogy aztán csak a végén kerüljenek visz-*

szta a mindennapokba.” (Bruno Bettelheim) A Harry Potter-könyvek cselekményének egyik legfontosabb színhelye a varázslóiskola, ezért a tanulmány kitér az iskolára, a vele kapcsolatos félelmekre, szorongásokra is. *Kolok Melinda* szerint „*a könyv segíthet az iskolával, tanárokkal, osztálytársakkal, teljesítménnyel kapcsolatos feszültségek feloldásában.*” Az ismétlések, a humoros elemek, a feszültség ébrentartását szolgáló helyzetek, fordulatok, a rendkívül gazdag fantáziavilág, sokszínűség, a jó és rossz kettőssége mind-mind hozzájárul ahhoz, hogy a „Harry Potter” a gyerekek számára vonzó, szórakoztató olvasmány legyen. „*Arról nem is beszélve – zárja alapos, gondolatgazdag elemzését a szerző -, hogy a könyv elolvasása során megtapasztalva az olvasás örömét, könnyen lehet, hogy olvasó gyerekek és később olvasó felnőttek válnak belőlük.*”

Pap Zsuzsanna – szintén a JAMK munkatársa – 2006 februárjában egy hetet töltött Angliában a British Council vendégeként. A szakmai útról írt beszámolója – némileg személyes jellegén és hangvételén túl – mindazok érdeklődésére is számot tarthat, akik kíváncsiak az Egyesült Királyság könyvtárügyére, kulturális életére. *Pap Zsuzsanna* három éve gondozza a British Council által a JAMK-ban elhelyezett angol nyelvű állományt. Angliai útján – többekkel együtt – képet kaphatott az angol könyvtárügyről: a British Council információs munkájáról, a Croydon Central Library működéséről, a vidéken – pubokban és magánlakásokon - is szerveződő olvasóklubokról, az Essexi Könyvfesztiválról és olyan híres vidéki könyvtárakról, mint a Chelmsford Library vagy a Colchester Library. Félnapos program volt a British Library, ahol lehetőség nyílt a könyvtár kincseit bemutató galéria fölkeresésére is. Az említetteken kívül még további – nem kevésbé emlékezetes - élményeit is megosztja a szerző az olvasókkal egészen a hazaindulásig és érkezésig. A szakmai kitekintés egyik legfőbb tanulságát pedig így összegzi: „*Nagyon tetszett, hogy Angliában a könyvtárak a*

média minden lehetőségét kihasználják újításaik népszerűsítésére. Talán nekünk is jobban kellene reklámozni magunkat.”

Az évkönyv második része – noha a szerzők között itt szintén jelen vannak a könyvtárosok is – zömmel helytörténeti, művelődéstörténeti, illetve irodalomtörténeti tanulmányokat tartalmaz. *Haraszi Mihály* tatai helytörténetés „Adatok a tatai piaristák 18. századi történetéhez” címen a kegyesrendi szerzetesek tatai iskolaalapításáról értekezik, nyomon követve és értékelve „az iskola gyarapódó könyvtárának tartalmi jellemzőit”. *Horváth Géza* a Komáromi Kalendárium borítékverseit vizsgálja. E „versezetek” jelentőségét az adja, hogy „nemcsak a kor(ok) hangulatát jelenítik meg egyszerű eszközökkel, de eme nyomdatermékek komáromi voltát a legszembeütőbb helyen, az ugyancsak hagyományos kék borítón is erőteljesen hangsúlyozzák”. *Számadó Emese* régész, a komáromi Klapka György Múzeum igazgatója *Zsolt Béla* egyik regényét veszi górcső alá – természetesen helytörténeti szempontból (A szülőváros ábrázó-

lása *Zsolt Béla Villámcsapás* című regényében). *Simonik Péter* tatabányai levéltáros dolgozatából (Az anya- és csecsemővédelmi munka megszervezése a tatabányai bányatelepen) kirajzolódik a „Tatabányai Stefánia Szövetség az Anyák és Csecsemők Védelmére” 1926 és 1940 közötti története. Tatabánya első gimnáziumának első tanévét *Tapolcainé Sáray Szabó Éva* ny. könyvtáros mutatja be „a ma már ritkaságnak számító két évkönyve alapján” (A Tatabányai Állami Gimnázium 1946-1947).

A sokszínű, változatos tartalmú, de egységesen színvonalas írásokat tartalmazó évkönyv „Appendix”-ében három hasznos összeállítást találunk: Komárom-Esztergom megye könyvtárainak, könyvtárosainak név- és címjegyzékét (összeáll. *Kolok Melinda*), a Komárom-Esztergom megye könyvtáraitra vonatkozó újság- és folyóiratcikkek repertóriumát 2004–2005 (összeáll. *Horváth Géza*), valamint Komárom-Esztergom megye könyvtárainak kiadványait 2004–2005 (összeáll. *Kelecsényi Péterné*).

Éger Veronika

Félmillió adomány a váci könyvtárnak

Mintegy félmillió forintnyi támogatásban részesült a váci Katona Lajos Városi Könyvtár gyermekkönyvtári részlege. A Henkel Magyarország a váci mellett egy barcsi, egy körösladányi és egy budapesti iskolai, illetve gyermekkönyvtárat segített ugyanilyen összegű adománnyal.

Összesen 1027 új szerzeménnyel gyarapodott az Olvasni jó! programban támogatott könyvtárak állománya. A Henkel világszerte ismert társadalmi szerepvállalásáról, művészettel, sporttal, környezetvédelemmel kapcsolatos e karitatív tevékenységéről.

(Átvétel a KIT Hírlevél májusi számából)

<http://www.somogy.hu/index.php?cid=2890>;

<http://www.barcs.hu/site/?p=hirek&id=1821>;

http://www.korosladany.hu/album_henkelkonyvtar.php#;

<http://www.vac.hu/index.php?page=hirek&flag=0&id=4797>

http://www.infovilag.hu/?ka_tegoria_id=52&IVSESSION=422ca5d5cc9704119b.